

En fascinerande art med höga krav

FLODPÄRLMUSSLAN I HEDSTRÖMMEN

Flodpärlmusslan lever i strömmande vatten med god vattenkvalitet. Man kan säga att den är en sorts kvalitetsstämpel på vattnet. Finns det flodpärlmusslor i ett vattendrag, så är vattnet rent. Om de dessutom förökar sig och förekommer i alla storlekar fungerar hela vattneko-systemet bra.

Flodpärlmusslorna har en komplicerad livscykel som kräver närvaro av öring eller lax, helst av lokal stam och ung ålder. Musslorna har ett larvstadium då de sitter fast som små parasiter (glochidier) på fiskens gälar. Där åker de snålskjuts och utvecklas till pyttesmå musslor (cirka 0,4 mm stora) som släpper taget efter 9-11 månader. Förhoppningsvis landar de på en sandig/grusig botten där de gräver ner sig och lever ett osynligt liv i 5-8 år. Därefter rör de sig upp och sätter sig i filtrerande position, där de sedan tillbringar resten av sitt långa liv.

Den äldsta musslan som man hittat var cirka 250 år och hittades i en bäck nära Jokkmokk. Att det finns öring i vattendragen är alltså en förutsättning för att flodpärlmusslan ska kunna förnyra sig och bli fler. Studier har visat att det är yngre öring som fungerar bäst som värdfisk. Äldre fisk har bättre immunförsvar och riskerar att stöta bort de små musselparasiterna, så att de inte hinner växa färdigt.

SITUATIONEN FÖR FLODPÄRLMUSSLOR I SVERIGE

Flodpärlmusslan är fridlyst i hela landet sedan 1994 och klassas som starkt hotad, vilket innebär att den riskerar att försvinna om inte åtgärder görs. Av bestånden som fanns i början av 1900-talet har drygt en tredjedel försvunnit. Av de som återstår har merparten problem med förnyringen. Det beror på att vattendragen är påverkade av många olika mänskliga aktiviteter, såsom flottledsrensningar, vattenreglering, dämmen som är vandringshinder

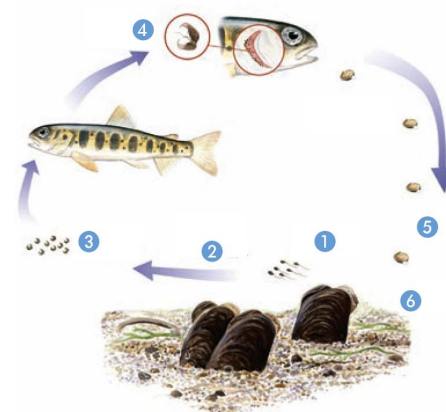
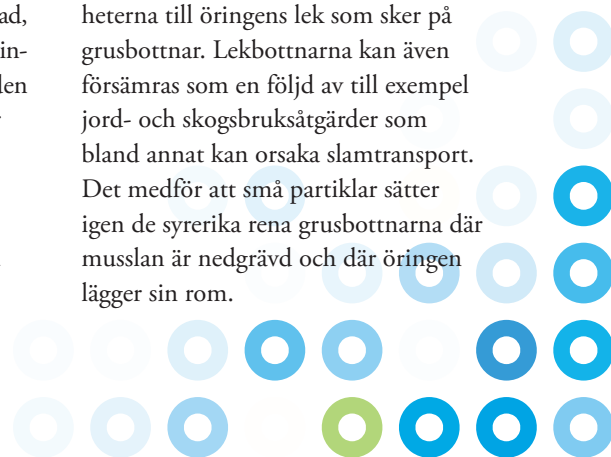

Illustration: Jonas Lundin

Spermier från hannusslorna **1** befruktar honusslornas ägg **2** som sedan kläcks till glochidierlarver **3**. Dessa hakar fast på öringens gälar **4**, växer till småmusslor som släpper från öringens gälar **5** och gräver ner sig i bottengruset **6**.

för fisken och även försämrar möjligheterna till öringens lek som sker på grusbotten. Lekbottenarna kan även försämrans som en följd av till exempel jord- och skogsbruksåtgärder som bland annat kan orsaka slamtransport. Det medför att små partiklar sätter igen de syrerika rena grusbottenarna där musslan är nedgrävd och där öringen lägger sin rom.

DETTA BEHÖVER FLODPÄRLMUSSLAN FÖR ATT TRIVAS

Flodpärlmusslan är beroende av god vattenkvalitet, naturliga vattenflöden, kallt vatten, rena bottenar och gott om öringungar för att kunna föröka sig. En bra fiskevård för öring är därför viktigt.

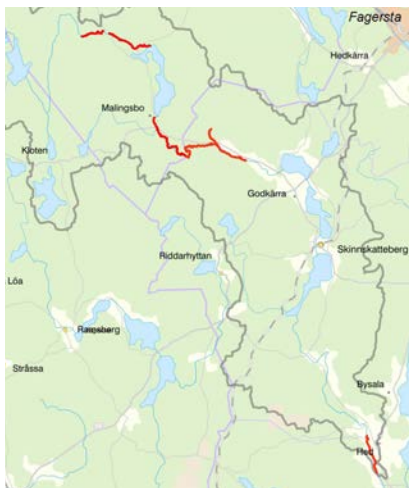
Det behöver finnas gott om lek-, stånd- och uppväxtplatser, det vill säga väl syresatta lekgrusbottenar, stora stenar och död ved som skapar variation. Mindre biflöden eller parallella fåror som uppväxtmiljöer, djupa höljor att stå i som vuxen, skuggande kantzoner med inslag av större träd som tillför död ved, samt gott om föda – både insekter, bottenfauna och småfisk. Öringen, liksom flodpärlmusslan, är kallvattenälskande arter som far illa när vattnet blir för varmt.

Hedströmmen är flottledsrensad (bitvis sprängd) och har under lång tid även påverkats av dämmen och vattenreglering. Det finns därför ett ganska stort biotopvårdsbehov där man återställer rensade sträckor och flyttar tillbaka stenblock ut i vattenfåran samt öppnar upp parallella åfåror, som är bra uppväxtmiljöer för öring. Även lekmiljöerna behöver förbättras och förstärkas.

SÅ MÅR FLODPÄRLMUSSLORNA I HEDSTRÖMMEN

Flodpärlmussla finns fortfarande kvar på några platser i Hedströmmens vatten-system. I huvudfåran i Hedströmmens naturreservat vid Karmansbo lever ett fåtal flodpärlmusslor tillsammans med stora mängder allmänna dammusslor (en betydligt vanligare mussla).

Uppe i Baggådalen i huvudfåran finns det fler än 600 stycken. Här förekommer inga andra musslor utan bara flodpärlmusslor. Allra flest (cirka 3000 stycken) finns det i lilla Håltjärnsbäcken som mynnar i Hedströmmen strax nedströms Nedre Borgfors. Här finns dessutom flodpärlmusslor som är mindre än 5 cm (cirka 20 år gamla), vilket tyder på en viss föryngring, något som saknas helt i Hedströmmens huvudfåra.

Flodpärlmusslor i Hedströmmens övre del.

Eftersom öringen spelar en central roll för flodpärlmusslorna är det viktigt att även den trivs och förökar sig bra. I Håltjärnsbäcken finns det en stabil strömstationär öring av lokal stam som lever och förökar sig bra i bäcken. I Hedströmmen däremot är det brist på öring av lokal stam. Här sätts det istället ut vuxen odlad öring som tyvärr fungerar dåligt som värd fisk för musslorna.

INVENTERING

Länsstyrelsen håller koll på hur många flodpärlmusslor det finns och hur utvecklingen ser ut för dem. Var femte år inventeras musslorna på 15 olika platser i Håltjärnsbäcken (senast 2015) och vart tredje år på två platser i Hedströmmen (senast 2018).

Situationen i Håltjärnsbäcken har varit relativt stabil sedan inventeringarna började 2005. Tyvärr är statusen "ej livskraftig" på grund av att det finns så få små musslor (cirka 5 procent är mindre än 5 cm).

I Hedströmmen är läget än mer akut. Här är musslorna betydligt färre och står glest på en mycket större yta. Endast en enda mussla mindre än 5 cm har hittats (2018). Inventeringen som genomfördes 2018 gjordes efter dammutrivningarna i Hedströmmen. Ingen försämring av läget observerades vilket var skönt eftersom dammutrivningar ofrånkomligen medför tillfällig grumling.

Inventering av flodpärlmussla i Hedströmmen.

Mätning av flodpärlmussla.

Flodpärlmusslor från Håltjärnsbäcken strax nedströms Nedre Borgfors.

VI VILL VETA MER

Hoppas att du känner dig inspirerad av de fina vattendragen i din omgivning. Har du eller någon du känner kunskap om hur det var förr i Hedströmmen? Hur var fisket? Fanns det mycket flodpärlmusslor? Hur gick det till vid flottningen? Vi vill gärna veta mer!

Gunilla Alm, tel. 010-224 92 04

gunilla.alm@lansstyrelsen.se

Carolina Lind, tel. 010-224 93 08

carolina.lind@lansstyrelsen.se

Läs mer på www.griponlife.se